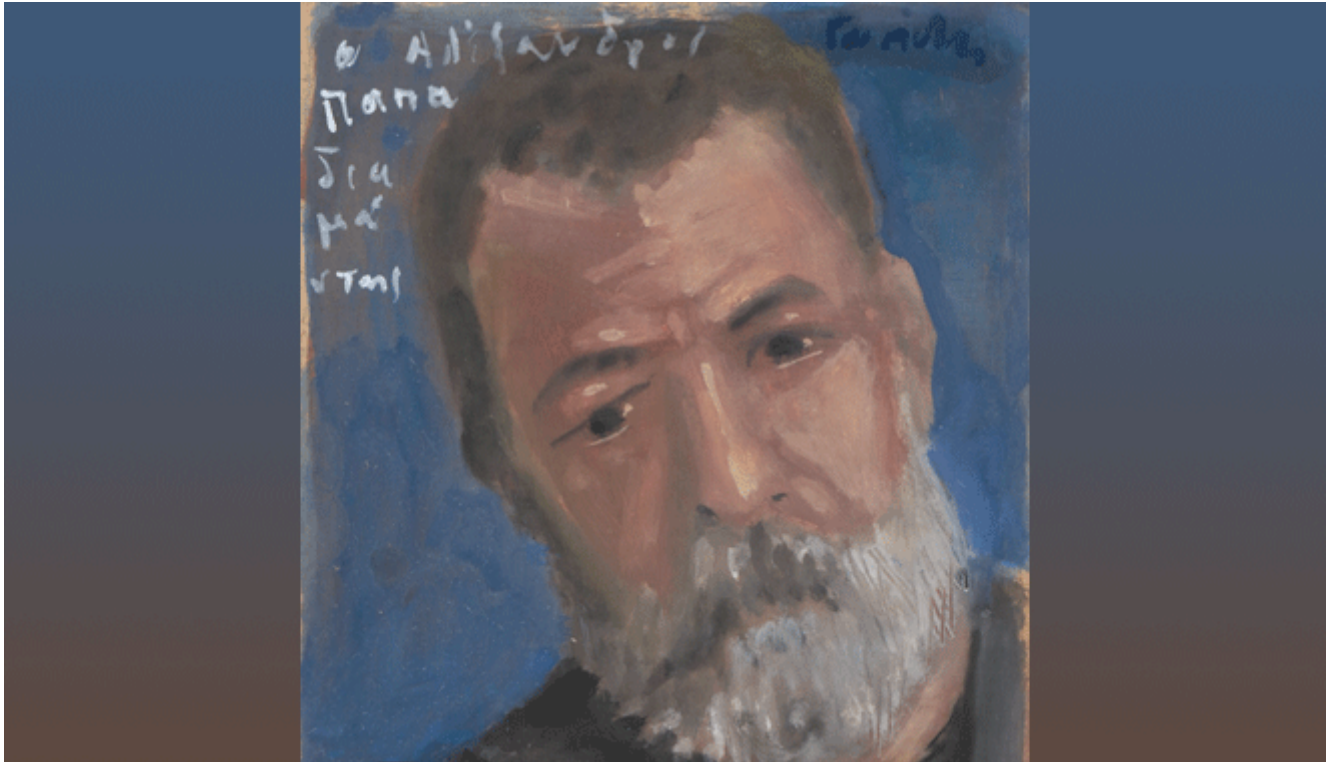

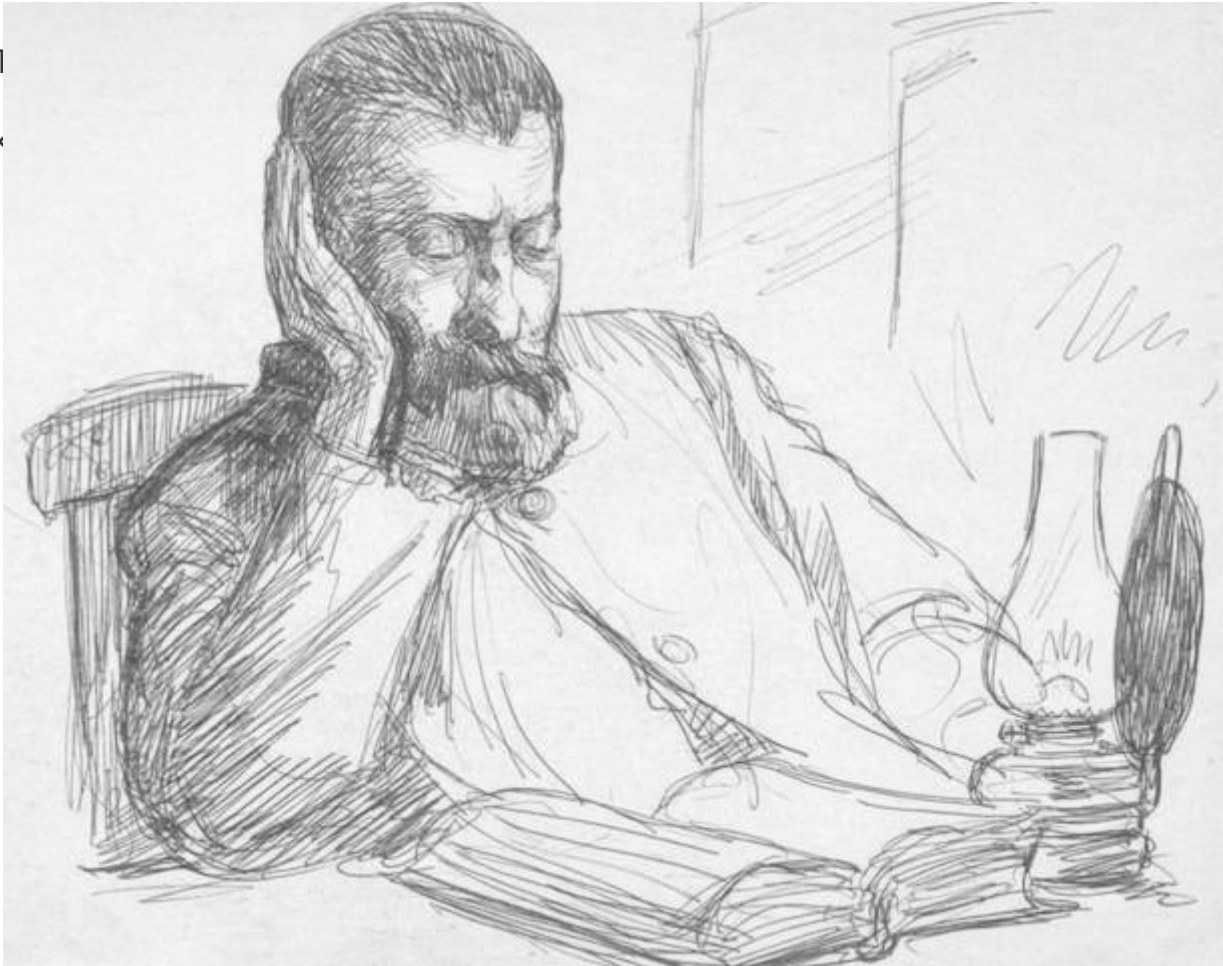
«Φτωχός άγιος» του Αλ. Παπαδιαμάντη (Φιλολογική επιμέλεια: Ηρακλής Ψάλτης)

[Πολιτισμός](#) / [Διήγημα](#)

Ο Παπαδιαμάντης, που το βλέμμα του ήταν σχεδόν πάντα στραμμένο στους φτωχούς, εξ άλλου κι ο ίδιος στην ίδια κοινωνική ομάδα ανήκε, στο συγκεκριμένο διήγημα του αναφέρεται σ' ένα φτωχό τσομπάνο, ο οποίος θα σώσει με αυτοθυσία το νησιώτικό χωριό του και θα αγιάσει. Ο αφηγηματικός του ήρωας είναι όχι μόνο φτωχός αλλά και ανώνυμος, γίνεται εντούτοις άγιος, σύμφωνα με μαρτυρία συγχωριανού του, ο οποίος και του αφηγείται την ιστορία του, η οποία είχε λησμονηθεί στο νησί, όπως και πολλών άλλων, ενδεχομένως, αγίων.

Στη σκέψη του Σκιαθιώτη συγγραφέα η ευαγγελική ρήση: «εύκοπώτερον γάρ έστι κάμηλον διά τρυμαλιᾶς ραφίδος είσελθειν ἢ πλούσιον είς τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ είσελθειν» (Λουκ. 18, 25) πρέπει να ήταν παρούσα στα περισσότερα διηγήματά του, όπως και σ' αυτό. Στον πλούσιο προεστό, κυρ- Αναγνώστη, ο αφηγητής επιφυλάσσει τη λεπτή ειρωνεία και την κοινωνική κριτική του.

ΦΤΩΧΟΣ ΑΓΙΟΣ

Α΄

Όταν ήμεθα παιδιά, μη έχοντες τι να κάμωμεν, διότι το χωρίον μας δεν είχε άφθονα τα μέσα της ψυχαγωγίας, συνωδεύομεν πολλάκις τας μητέρας και τας θείας μας εις εκδρομάς ανά τους αγρούς και τους ελαιώνας, ή διημερεύομεν εις γραφικούς όρμους παρά τους αμμώδεις και ασπίλους αιγιαλούς, απλώς και μόνον διά να παρενοχλώμεν και χασομερούμεν με τας αταξίας μας τας φιλεργούς γυναίκας, τας ασχολουμένας εις το λεύκασμα των οθονών.

Εάν γειτόνισσά τις είχε τάξιμο ν' ανάψει τα κανδήλια του δεινός αγροτικού αγίου, χάριν του ξενιτεύοντος και θαλασσοπορούντος συζύγου της, εάν αγαθός ιερεύς μετέβαινε να λειτουργήσει εις εξωκκλήσιον, διεφεύγομεν την επίβλεψιν των γονέων μας και ετρέχομεν εθελονταί κατόπιν των ευλαβών προσκυνητριών, αίτινες εξεπλήττοντο αι ίδιαι ανακαλύπτουσαι ημάς συνοδοιπόρους, χωρίς άλλο

εφόδιον ειμή ολίγον άρτον, ον είχομεν κλέψει από το ερμάριον της πατρώας οικίας.

Η εξοχωτέρα των εκδρομών τούτων ήτο εις το *Κάστρο*, την παλαιάν πόλιν της νήσου, ερημωθείσαν το 1821.

Το Κάστρο τούτο ήτο αληθής φωλεά γλάρου, βράχος εξέχων υπέρ τας εκατόν οργυιάς υπεράνω της επιφανείας της θαλάσσης και διά στενού λαιμού συνδεόμενος με την ξηράν, μεθ' ης συγκοινωνεί διά κινητής ξυλίνης γεφύρας.

Γράφω απλώς τας αναμνήσεις και εντυπώσεις της παιδικής ηλικίας μου, δεν λέγω δε υπερβολήν βεβαιών ότι το μέρος εκείνο ήτο μία των αγριωτέρων τοποθεσιών, όσαι απαντώνται εις τα ευκραή κλίματα και τας μειδιώσας ημών παραλίας.

Η σημερινή κώμη, όπου συνωκίσθησαν μετ' άλλων αποίκων οι συμπατριώται μου, κείται εις ευλίμενον μεσημβρινόν τοπίον. Το παλαιόν Κάστρο ήτο κατά την βορειοτάτην εσχατιάν, εις άβατον και απρόσιτον μέρος, και δύο επιπροσθούντα αυτού νησίδια, βράχοι επίσης χθαμαλώτεροι του πρώτου, ουδόλως ίσχυον να το σκεπάσουν από του ανέμου. Επί των νησιδίων εκείνων, ουδέ δράκα χώματος εχόντων, εφύετο παραδόξως είδος αγρίας κράμβης, υπόπικρον αλλ' ευχυμότατον έδεσμα, και πολλοί πολλάκις εκινδύνευον την ζωήν των αγωνιζόμενοι να το συλλέξωσιν επί του απορρώγος βράχου· *τρομερόν επάγγελμα*, ως λέγει ο Άγγλος τραγικός.

Τόσον κραταιός έπνεεν ο βορράς εις το μέρος εκείνο, ώστε τα δένδρα μαστιζόμενα εκάμπτοντο και καθίσταντο ραχιτικά υπό την πνοήν του, μόνον δέ τινες ερπυστικοί θάμνοι, προσφυόμενοι εις τας πτυχάς του εδάφους, εύρισκον οικτρόν άσυλον.

Εκείνο, όπερ δυσκολευόμενος να νοήσει σήμερα ο επισκέπτης, ίσταται απορών, είναι πώς κατώρθωσαν άνθρωποι να ζώσιν επί του ανύδρου και αξένου εκείνου βράχου, αλλ' η συνελαύνουσα και προσβιάζουσα αυτούς ήτο προδήλως η ανάγκη. Ο φόβος των Αλγερίνων, των Βενετών και των Τούρκων τους συνεπίεζε και τους εστοίβαζεν επί της φύσει απορθήτου εκείνης κόγχης.

Εντός λοιπόν και περίξ του παλαιού εκείνου φρουρίου εσώζοντο εισέτι, ότε ήμην παιδίον, περί τα τριάκοντα παρεκκλήσια, λείψανα ευσεβούς παρελθούσης εποχής· τα πλείστα τούτων ήσαν ερείπια, άλλα με τους τέσσαρας τοίχους ορθούς, και άλλα σεσυλημένα τα ιερά και τας εικόνας, ολίγα μόνον ελειτουργούντο ακόμη. Τούτων τινά υψούντο γραφικώς επί υπερηφάνων βράχων και επί σκοπέλων παρά τον αιγιαλόν, εν τη θαλάσση, χρυσιζόμενα το θέρος υπό απλέτου φωτός, βρεχόμενα τον χειμώνα υπό των κυμάτων, άτινα μαινόμενος βορράς ετάραττε και

ανετίναζεν, οργώνων ανενδότως το πέλαγος εκείνο, σπείρων εις τους αιγιαλούς ναυάγια και συντριμματα, αλέθων τους γρανίτας εις την άμμον, ζυμώνων την άμμον εις βράχους και σταλακτίτας, εκλικμίζων τον αφρόν εις ακτινωτούς ραντισμούς.

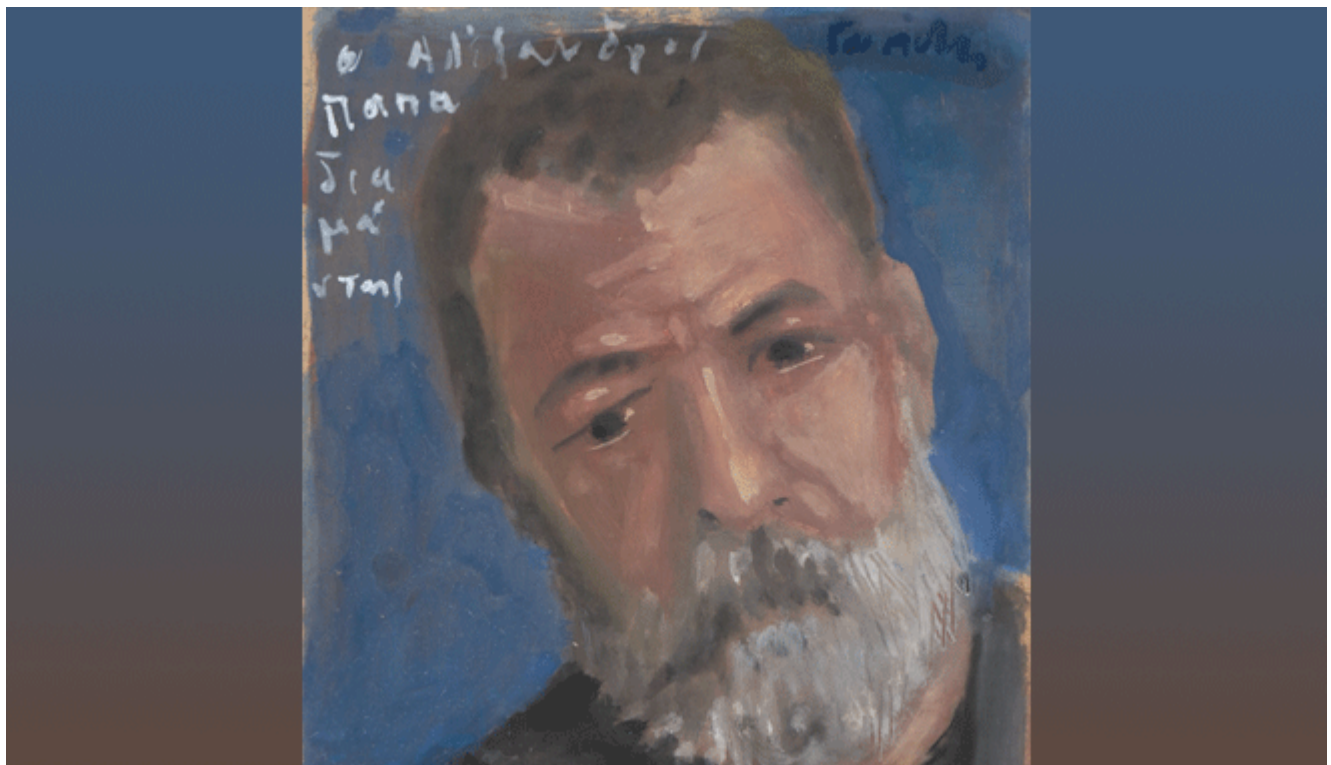
Βαθύς και ατέρμων εξετείνετο ο ορίζων, ευρεία και αχανής ηπλούτο η θάλασσα. Αλλ' οποία ανηλεής τρικυμία εθόλωνεν εκείνον και συνετάραττε ταύτην κατά τας ημέρας του χειμώνος. Εκείθεν ηδύνατό τις ν' απολαύσει πράγματι το αίσθημα του υψηλού, οίον μόνος ο εν ασφαλεία θεατής από του ύψους απορρώγος ακτής δύναται να εκτιμήσει.

Εις το μέρος λοιπόν τούτο έτρεχον εκάστοτε μετά των ομηλίκων μου, κατά τας εορτάς μάλιστα, όταν ετελούντο πανηγύρεις. Και έβλεπες διά μιας το ερημωμένον μέρος ζωοποιούμενον και λαμβάνον χαρωπήν όψιν, και αι από μακρών χρόνον σιγώσαι ηχοί ήρχιζαν ν' αντιλαλώσι τας φαιδράς κραυγάς των παιδίων και την χελιδονώδη λαλιάν των νεαρών γυναικών.

Οσάκις μικρός τις σύντροφός μας εξετέλει διά πρώτην φοράν την ευσεβή προσκύνησιν (διότι έκαστος ημών ανετρέφετο με την ιδέαν του κάστρου και εδειματούτο με τας εικόνας των εν αυτώ επιδημούντων απειραρίθμων φασμάτων), η πρώτη φιλάδελφος φροντίς μας ήτο, παραφυλάττοντες την ώραν καθ' ην θα εισείρπε χάσκων και τεθηπώς εις τον υποσκότεινον πυλώνα, να κτυπήσωμεν, διά το καλορρίζικον, την κεφαλήν του επί της σιδηράς πύλης, επιφωνούντες: Σιδεροκέφαλος!

Οι πλείστοι όμως εξ ημών άφατον εύρισκον τέρψιν εις το να κρούωσι μανιωδώς τους ραγισμένους παλαιούς κώδωνας των δύο ή τριών ναΐσκων, των σωζομένων ακόμη εντός του φρουρίου, αμιλλώμενοι τις να διαρρήξει αυτούς μίαν ώραν αρχύτερα, μεθ' όλας τας διαμαρτυρίας του αγαθού ιερέως και το επισειόμενον μαστίγιον του κλητήρος της δημαρχίας ή του χωροφύλακος.

Προσέτι δε είχαν την συνήθειαν, μικροί βάνδαλοι τινές εξ ημών (πώς να το γράψω;) να καταρρίπτωσι διά πυγμών και λακτισμάτων τους ολίγους τοίχους των οικιών, όσοι ίσταντο ακόμη όρθιοι, ανεκκλάλητον ηδονήν ευρίσκοντες εις το να ρίπτωσι τους λίθους τούτους εις το πέλαγος, το απλούμενον βαθύ και βοΐζον μανιωδώς κάτωθεν του μεγαλοπρεπούς βράχου, οπόθεν μακραί παρήρχοντο στιγμαί, έως ου ακουσθεί και φθάσει εις τα ώτα ημών υπόκωφος ο πλαταγισμός της πτώσεως των συντριμμάτων τούτων.

Τρεις ή τέσσαρες οδοί έφερον από της νεωτέρας πολίχνης εις το Κάστρον. Τούτων η κυριωτέρα ωνομάζετο: ο Μεγάλος δρόμος.

Ο δρόμος ούτος, αφού διήρχετο διά πολλών τοποθεσιών, ων εκάστη είχε την ιστορίαν της και τας περί φαντασμάτων και νεραϊδών παραδόσεις της, έφθανεν εις μέρος τι αρκούντως υψηλόν, αποτελούν ζυγόν μεταξύ δύο κορυφών της νήσου. Η θέσις αύτη ωνομάζετο Σταυρός.

Ίσταντο τω όντι εκεί, πράγμα συνηθέστατον άλλως, ουχί σταυρός, αλλά τρεις ξύλινοι σταυροί παμπάλαιοι, ων ο χρόνος και αι καταιγίδες είχαν εξαλείψει το ερυθρόν επίχρισμα. Ο εις τούτων ίστατο εξ ανατολών, ο δεύτερος έβλεπε προς αργέστην και ο τρίτος προς λίβα.

Εκατόν βήματα απωτέρω, όπου η οδός εκατηφόριζε και ετρέπετο προς το Κάστρον, ημισείας ώρας δρόμον απέχον ακόμη, το έδαφος ήτο όλον κοκκινόχωμα εν μέσω ερεικών και σχοίνων, αι δε μάμμαι και προμάμμαι μας διηγούνται ότι το χώμα εκείνο, έχον ασυνήθη κοκκινωπόν χροιάν, εξέπεμπε προσέτι ευωδίαν ανεξήγητον.

Ίσως είπει τις ότι ήμεθα και ημείς «ακροαταί των έργων, θεαταί δε των λόγων» (άλλος ας διορθώσει οσφρανταί των λόγων, αν θέλει), αλλά το βέβαιον είναι ότι εφαινέτο και εις ημάς ότι το χώμα εκείνο πράγματι ευωδίαζεν.

Άνθρωπος είχεν αγιάσει εκεί, έλεγον. Πώς; Πότε; Με την επιπόλαιον παιδικήν

περιέργειαν δεν εξήτασα αρκετά και δεν ηδυνήθην να το μάθω. Φαίνεται όμως ότι η παράδοσις έμεινεν αμυδρά και τα καθ' έκαστα απωλέσθησαν. Και ου μόνον τούτο, αλλά και το όνομα του μάρτυρος εκείνου παρεδόθη εις λήθην. Κατά το κοινόν λόγιον «φτωχός Άγιος δοξολογία δεν έχει».

Παρήλθον πολλά έτη έκτοτε. Τω 1872, εικοσαετής ων, έτυχε να μεταβώ και να διατρίψω επί τινας μήνας εν Μακεδονία.

Εγνώρισα εκεί έντιμον συμπατριώτην από πολλών ετών αποδημούντα. Μετ' αφελείας και άνευ στόμφου ο ανήρ ούτος μ' εδίδαξε πολλά, μοι εδιηγήθη δε και πολλές αρχαίας παραδόσεις του τόπου της γεννήσεώς μας.

Ενθυμήθην τότε να τον ερωτήσω, αν εγνώριζέ τι περί της παραδόξου εκείνης ευωδίας, ή αν ήκουσε περί του ανδρός, όστις είχεν αγιάσει πλησίον των Τριών Σταυρών· μοι εδιηγήθη δε τα εξής.

Β΄

Εγερθείς περί όρθρον βαθύν ο πτωχός *Τσόμπανος*, ο βόσκων ολίγας αίγας και μανδρίζων εις το κατάμερον των Τριών Σταυρών, ήμελξε τας αίγας του, και αφυπνίσας τον παραγιόν του, τον έστειλε να φέρει την καρδάραν πλήρη εις το χωρίον, προς τον κολλήγαν του, τον προεστόν, και να γυρίσει γρήγορα οπίσω. Εάν

ιδεί και αργούν ν' ανοίξουν την γέφυραν, του είπε να κράξει τον φύλακα, τον πυλωρόν, και ν' ανεβάσει το γάλα με το παλάγκο εις το Κάστρον επάνω. Αλλά να μη φύγει πριν λάβει είδησιν από τον κυρ Αναγνώστην, τον προεστόν, τον κολλήγα του, μη τυχόν ήθελε να του παραγγείλει τίποτε. Ο παις επέταξε την κάπαν του, ενίφθη με την στάμναν, εσφογγίσθη με τα μανίκια του υποκαμίσου του, ήρπασε την καρδάραν κι έφυγε τρέχων.

Είτα, αφού ενέβαλε το πολύ γάλα εις μέγαν λέβητα και έρριψεν άφθονον άλας εντός, εξ εκείνου το οποίον μόνος του εμάζευεν από ακρογιαλιά εις ακρογιαλιά, τρέχων επάνω εις τους βράχους, όπου έβγαζε κογχύλια και πεταλίδας, ο αιπόλος ήναψε πυρ και ησχολείτο να το βράσει, καθότι επρόβλεπεν ότι θα ευρίσκετο εις την ανάγκην να γευματίσει ο ίδιος με γάλα, πράγμα δυσάρεστον, εάν, ως ήτο λίαν πιθανόν, ο κολλήγας του ωλιγώρει να του στείλει «κανένα αρμυρό ψάρι». Διότι αυτός ο αιπόλος δεν ήτο από εκείνους οπού γίνονται φόρτωμα εις τους άλλους, και αν ο κολλήγας δεν είχε την καλήν διάθεσιν, αυτός δεν θα έρριχνε την υπόληψίν του, διά να τον κάμει στανικώς να τον φιλέψει ή αρμυρό ή άλλο τίποτε, ας πούμε. Άλλοι όμως ευρίσκουν, τρόπον τινά, το μέσον να τα έχουν καλά με τον κολλήγα, κι ενώ τα αρνάκια τα μισακά, κατά κανόνα, ο αετός τα τρώγει, αν και τα ιδικά τους τίποτε δεν παθαίνουν, αυτοί και πάλιν, να 'χουμε καλή ψυχή, τα καταφέρνουν μια χαρά! Και να ήτο τουλάχιστον αρκετόν το γάλα, διά να πήξει τυρόν ή μυζήθραν, υπομονή. Αλλ' οργή Θεού είχε πέσει το έτος εκείνο εις τα βοσκήματα. Τα πράματα τα μισά του είχαν ψοφήσει· ολίγες μόνον γαλάρες του έμειναν· όλο και στέρφες. Δεν έκαμεν ο Θεός καλόν καιρό να βγάλει χορταράκι, να βοσκήσουν τα πράματα. Τι-σε κάμουν τα καημένα τα πράματα.

Είτα ο πτωχός Τσόμπανος ήρχισε να σοβεί το αιπόλιον, εξάγων τα ζώα προς νομήν εις την παρακειμένην κοιλάδα.

- Τσου! τσου! Στέρφα! ε! Ψαρή! όι! όι!

Μόλις προέβη ολίγα βήματα, και ιδού δύο άγνωστοι άνθρωποι παρουσιάζονται ενώπιόν του και του κόπτουσι τον δρόμον. Εφόρουν ασυνήθη αναβολήν, και το ήθος των εφαινετο όχι άγριον αλλ' οπωσούν αλλόκοτον. Ο βοσκός δεν εφοβήθη, εξεπλάγη μόνον.

Ο μικρός σκύλαξ, προπηδήσας εις υπάντησίν των, τους υπεδέχθη με οργίλους υλακάς.

Και οι δύο εχαιρέτισαν τον αιπόλον, φέροντες την χείρα εις το στήθος, είτα εις το μέτωπον. Ο εις των δύο ξένων, ο πρεσβύτερος, αποταθείς προς τον αγρότην, είπε με λαρυγγώδη σκληράν φωνήν εις ελληνοβάρβαρον ακατανόητον γλώσσαν:

- Εσύ *μπελλέκ* ανάραφ εμείς ντρόμο σουφτ;^[1]

Ο αιπόλος δεν ενόησε γρυ.

Ο ξένος επανέλαβε, συνοδεύων τας λέξεις δι'εκφραστικών χειρονομιών:

- *Μπελλέκ*, πού πάει ντρόμο... πολλοί, πολλοί, *ελέφ* *ελεφίν*.^[2]

Ο βοσκός τότε ήρχισε να εννοεί ότι τον ηρώτων τον δρόμον τον άγοντα εις το Κάστρον.

Χωρίς να υποπτεύσει τίποτε, τους έδειξε τον κυριώτερον δρόμον, τον φέροντα εις το φρούριον, όστις άλλως ήτο και ο μόνος ορατός, και διά νευμάτων τους έδωκε να εννοήσωσιν ότι, αν επροχώρουν ακόμη εκατοστύας τινάς βημάτων, θα έβλεπον μακρόθεν το Κάστρον προκύπτον εκεί εις τον αιγιαλόν μεταξύ γης και θαλάσσης.

Οι ξένοι έκαμαν νεύμα αποχαιρετισμού και απεμακρύνθησαν. Αλλά μετά τινας στιγμάς βλέπει και άλλους τέσσαρας, με όμοια ενδύματα, εξερχομένους από της γείτονος λόχμης και βαδίζοντας μετά προφυλάξεως προς συνάντησιν των πρώτων.

Ούτοι μόλις επί μίαν στιγμήν έγιναν ορατοί, άμα εξελθόντες εις τινα αλωήν, και έστρεφον οπίσω τας κεφαλάς ως να ανησύχουν μη τυχόν παρετηρήθησαν, και πάλιν εχώθησαν πάραυτα εις το δάσος.

Ο αιπόλος αυθορμήτως, και χωρίς να ηξεύρει το διατί, έσπευσε προλαβών κι εκρύβη όπισθεν των θάμνων. Είχεν αισθανθεί αμυδρώς ότι συνέφερε να μη εννοήσωσιν οι τέσσαρες εκείνοι ότι τους είδε.

Τέλος και οι έξι έγιναν άφαντοι.

Ο βοσκός εστάθη επί του όχθου της γης, εφ'ου ευρίσκετο, υψηλός, ευθυτενής, με αγριόξανθον την ταχείαν στοιβωτήν κόμην, εστάθη ακουμβών επί της ράβδου του της μακράς και ήρχισε να σκέπτηται, και υποψίαι και φόβοι τον εκυρίευσαν. Κατ' εκείνην την στιγμήν η πρώτη ακτίς του ανατέλλοντος ηλίου εφώτισε το προώρως ερρυτιδωμένον μέτωπόν του και τους χαρακτήρας του ισχνού προσώπου του, προσώπου μόλις τεσσαρακονταετούς, και η μορφή του εφάνη μυστηριωδώς θελγήτρου μετέχουσα, και δεν εφάινετο άμοιρος ψυχικού ή και αισθητού κάλλους ο

τραχύς και άξεστος Τσοπάνος, ο υψηλός και σκληραγωγημένος και ηλιοκαής, ο βόσκων τας ολίγας αίγας του εις το κατάμερον των Τριών Σταυρών.

Ολίγαι παρήλθον στιγμαί και ακούει όπισθεν του, όχι και πολύ μακράν, θρουν φύλλων και κλάδων κινουμένων. Ο βοσκός ανεσκίρτησεν.

Ο θόρυβος ούτος ήτο ως εκ βηματισμού ανθρώπων μετά πολλής πατούντων προφυλάξεως, αλλά μη κατορθούντων, εν μέσω του χλοερού δάσους, να βωβάνωσιν εντελώς το βήμα.

- Κι άλλοι, κι άλλοι έρχονται, επιθύρισε· τ' είναι τάχα, Θεέ μου!

Τότε φως επέλαμψε διά μιας εις τους οφθαλμούς της ψυχής του και οιονεί μυστηριώδης επίπνοια επεφοίτησεν εις τον νουν του.

- Θα είναι κλέφτες! είπε.

Και χωρίς να χάσει καιρόν πηδά ελαφρώς όπισθεν των θάμνων και αρχίζει να τρέχει επί της οδού της αγωγής εις το φρούριον.

- Εις όνομα Κυρίου! επιθύρισε μόνον.

Γ´

Περί τας αρχάς της προλαβούσης εκατονταετηρίδος πειρατικών πλοίων πλήρες αγρίων και αιμοχαρών Βαρβαρέζων προσωρμίσθη διά νυκτός εις τον όρμον Ασέληνον, κατά το νοτιοδυτικόν της νήσου.

Πάνοπλος συμμορία εκ δεκαπέντε ή είκοσιν ανδρών, αποβιβασθείσα περί το λυκαγεύς, ήρχισε ν'ανέρχεται τας κλιτύας του Αναγύρου, γραφικωτάτου βουνού εις πολλάς ράχεις τεμνομένου, προφυλαττομένη και βαίνουσα από στενωπού εις στενωπόν.

Ως διά να ψεύσει το όνομα του λιμενίσκου, ωχρά μήνη φθίνουσα είχεν ανατείλει αρτίως, φέγγουσα τον νυκτερινόν δρόμον των πειρατών.

Η αγκάλη εκείνη, μυστηριώδης και σκοτεινή, εθεωρείτο απαίσιος διά τους τιμίους θαλασσοπόρους· εχρησίμευε μόνον διά να εκβράζει η θάλασσα τα πτώματα των πνιγομένων, όσους ο αντικρύ κείμενος *Λευτέρης* -η περίφημος αύτη ύφαλος, ην ο Ηρόδοτος ονομάζει Μύρμηκα και ιστορεί, ότι ο Ξέρξης διέταξε να κτισθεί υψηλόν σήμα επ' αυτής -, όσους, λέγομεν, ο *Λευτέρης ηλευθέρωνε* κατά καιρούς, απαλλάττων τα μεν πλοία του βάρους του φορτίου, τους δε ναυβάτας του προσκαίρου άχθους της ζωής.

Ο Σολμάν βεν-Μεϊμέτ, ο πρεσβύτερος της συντροφίας, εβεβαίου ότι είχεν επισκεφθεί άλλοτε το φρούριον και ήξευρε πού κατώκουν οι άπιστοι. Άλλως, είχον παρέλθει, έλεγε, χρόνοι πολλοί, και δεν ενθυμείτο καλώς τον δρόμον.

Καθ' ον χρόνον ο Σολμάν είχεν ανδραγαθήσει κατά των απίστων, ο μακρός στριμμένος και αγκιστροειδής μύσταξ του ήτο παμμέλας ως κόρακος πτερόν· και τώρα η χιών του γήρατος είχε λευκάνει δασιλώς την πλουσίαν χαίτην του.

Εν τούτοις ο γερο-Σολμάν είχε σημάδι, φαίνεται, την κορυφήν του βουνού της Καραφιλτζανάκας, και υπ' αυτής οδηγούμενος εβάδιζε προς βορράν. Εκεί ήτο η φωλεά των νησών, τας οποίας ήθελον να μαδήσωσι.

Το σχέδιον των Αφρικανών δεν ήτο πολύ πεπλεγμένον. Όσον μικρά και αν ήτο η τριήρης των δεν είχε τόσους μόνον επιβάτας. Τα δύο τρίτα του πληρώματος είχον μείνει επί της νηός.

Προσωρμίσθησαν νύκτα εις τον Ασέληνον διά να μη προδοθώσιν. Αν έπλεον υπ' αυτό το φρούριον, ήτο ως να έδιδον είδησιν εις τους απίστους να κλείσωσι τας σιδηράς πύλας και να σηκώσωσι την γέφυραν. Οι δεκαπέντε ή δεκαοκτώ ούτοι άνδρες προεπορεύοντο πρόσκοποι, όπως εξαφνίσωσι τους απίστους, και μη

προλάβωσιν εκείνοι να φυλαχθώσιν. Εν τω μεταξύ, το πλοίον μετά του λοιπού πληρώματος, άμα τη ανατολή του ηλίου, υπήνεμον εκ μεσημβρίας, θα έπλεεν εις τον Άγιον Σώστην, καταντικρύ του φρουρίου, και όλη η μικρά στρατιά θα εκυρίευεν εξαπίνης την πόλιν.

Οι θησαυροί των Βενετών, των Τούρκων, τα λάφυρα των Ελλήνων κλεφτών, όσοι είχαν πατήσει κατά καιρούς τον πόδα εις την μικράν νήσον, την γενομένην πολλάκις ορμητήριον πολέμων και εκστρατειών και ούσαν αληθή δρόμον μεταξύ Κασσάνδρας, Ολύμπου και Άσπρης Θάλασσας, εφημίζοντο πόρρωθεν ως κεκρυμμένοι εις άγνωστα άντρα και υπόγεια του Κάστρου και όλης της νήσου. Αι γυναίκες του τόπου δεν ήσαν μεν ως αι χανούμισσαι μαλθακαί, αλλ' εργατικά, μελαγχροινάι και νόστιμαι εκρίνοντο άξιαι να στολίζωσι τα χαρέμια των αληθών πιστών ως σκλάβαι.

Όταν οι πρόσκοποι έφθασαν εις την κορυφήν του Αγίου Κωνσταντίνου, η αυγή είχε πορφυρώσει την ανατολήν με την ροδίνην αλουργίδα της, και αι δύο θάλασσαι εφαίνοντο ένθεν και ένθεν εξαπλούμεναι, η μία ως οθόνη με κυανούν στήμονα και με άλικην κρόκην, δεχομένη τας ανταυγείας της παμφαούς ανατολής, η άλλη ως υπόσκιος μελανή άρουρα, φέρουσα την σκωρίαν του σκότους ακόμη εγκατεσπαρμένην.

Τότε οι βάρβαροι εστάθησαν εις μίαν στενωπόν, άόρατοι, υπό τα πεύκα, εξ ων ήτο κατάφυτον το βουνόν, και ο αρχηγός τους διέταξε να μοιρασθώσιν εις τρεις ομάδας και να βαδίσωσιν εκάστη χωριστά, εις πεντακοσίων βημάτων απόστασιν η μία από της άλλης, διά να μη φανώσιν ύποπτοι εις πάντα αγροδίαιτον, όστις τυχόν ορθρίζων από της αυγής εις το βουνόν θα τους παρετήρει μακρόθεν. Είχον κρύψει επιμελώς τα όπλα υπό τα πλατέα βουρνούζια των, είχαν αφαιρέσει τα σαρίκια από τα φέσια των τα μακρά, ορθά και υποστρόγγυλα, και ωμοίαζον με Ανατολίτας ζωεμπόρους ή με περιπλανωμένους πραγματευτάς.

Η οδός διά το Κάστρον, εάν εκατηφόριζαν κατ' ευθείαν από της κορυφής του Αγίου Κωνσταντίνου εις την κοιλάδα την καλουμένην «τ'Αρβανίτη», ήτο πολύ συντομωτέρα, αλλ' ο γερο-Σολμάν, επειδή είχε βάλει σημάδι την υψηλοτέραν κορυφήν, την Καραφιλτζανάκαν λεγομένην, τους ωδήγησεν ανατολικώτερον προς τα δεξιά, και κατήλθον εις την ωραίαν γραφικήν τοποθεσίαν του Προφήτου Ηλιού, όπου έπιον ύδωρ δροσερόν εκ της κρήνης της διαυγούς, υπό την αμφιλαφή σκιάν γιγαντιαίων πλατάνων. Ήτο ήδη περί τα τέλη Απριλίου, και με όλην την επικρατούσαν δρόσον, ήτο άκρα νηνεμία, και η ημέρα προηγέλλετο λίαν θερμή, ει και ο ήλιος δεν είχεν ανατείλει ακόμη.

Εκείθεν στραφέντες προς τα βορειανατολικά, διέτρεξαν μέγα επικλινές

οροπέδιον, οπόθεν η θέα εκτείνεται ανά το Αιγαίον αχανής μεταξύ του υψηλού Άθω, της Ευβοίας και των νήσων, και όταν έφθασαν εις την ρίζαν του βουνού της Καραφιλτζανάκας, ήρχισαν ν' ανέρχωνται προς τα αριστερά βορειδυτικώτερον.

Εισήλθον εις το σύνδενδρον σκιερόν ρεύμα, εις θέσιν καλουμένην «Κρύο Πηγάδι», γείτονα των «Τριών Σταυρών», όπου το παμπάλαιον φρέαρ είναι στοιχειωμένον, και παρά το χείλος αυτού ουχί σπανίως εξέρχονται φαντάσματα, συν τοις άλλοις εις αράπης με την τσιμπούκα, ουχί Άραψ μελαψός, όπως αυτοί, αλλ' Αιθίοψ παμμέλας, ως εξ εβένου. Ο γερο-Σολμάν, όστις εγνώριζε το πράγμα, τους επρότεινε κι έκαμαν όλοι, ανατέλλοντος ήδη του ηλίου, ευσεβή προσευχήν, κροτήσαντες τρις τα μέτωπα εις το λιθόστρωτον, επικαλούμενοι ίλεων την σκιάν του αρχαίου ομοθρήσκου των, όστις τις οίδε διά ποίαν αμαρτίαν, είχε μείνει έξω του παραδείσου και το φάσμα του εξηκολούθει μετά τόσα έτη να περιπλανάται εις την μελαγχολικήν εκείνην τοποθεσίαν.

Δ΄

Τας αίγας του ο πτωχός αιπόλος τας άφησεν όπως ευρέθησαν εις το έλεος του Θεού, ουδέ είχεν καιρόν να τας οδηγήσει οπίσω εις την μάνδραν και να τας ασφαλίσει. Βοσκόν άλλον ν' αφήσει αναπληρωτήν δεν είχε την στιγμήν εκείνην. Ο ψυχογυιός του δεν είχεν επιστρέψει ακόμη από το φρούριον. Το παλιόπαιδο θα ήυρε

τας πύλας ανοικτάς και θα το έστρωσε με φίλους εις κανέν καπηλείον. Τις οίδεν αν δεν επώλησε το ήμισυ της καρδιάρας, της προωρισμένης διά τον κολλήγαν, αντί ημισείας δωδεκάδος ιχθυδίων παστών;

Ο βοσκός ολίγα μόνον βήματα έτρεξεν επί της μεγάλης οδού και είτα εστράφη προς αριστερά και εχώθη εν μέσω συστάδος θάμνων. Δεν ήτο μωρός αυτός να υπάγει εις το Κάστρον διά της μεγάλης οδού, την οποίαν είχε δείξει αρτίως εις τους κλέπτας. Εγνώριζε παμπόλλας πλαγίας οδούς και μονοπάτια γνωστά μόνον εις τους ανθρώπους του επαγγέλματός του.

Εκεί μεταξύ των θάμνων, ήρχιζεν ένα μονοπάτι γνωστότατον αυτό· χιλιάκις το είχε διατρέξει. Δια του μονοπατίου τούτου θα προελάμβανε τους πειρατάς κατά χίλια τουλάχιστον βήματα. Είχε καιρόν να υπάγει, να έλθει, κι εκείνοι να μην έχουν φθάσει ακόμη!

Ήτο μονοπάτι και ήτο κρημνός. Ωμοίαζε με τον κρημνόν και με το μονοπάτι του δημώδους άσματος. Αλλ' εγνώριζεν αυτός από κρημνούς, καθώς και από μονοπάτια. Από τέτοια «δεν ίδρωνε το μάτι του». Επάτει τόσον ελαφρά εις την γην, ώστε δεν άφηνε σχεδόν ίχνος. Εις το επίπεδον οι πόδες του έκοπτον ως τροχοί, εις το κρημνώδες προσεκολλώντο ως αρπάγαι. Οι καλώς εσφιγμένοι περί τα σφυρά και φολιδοειδώς ανερχόμενοι εις την κνήμην ιμάντες των πεδίλων του ήσαν ως πτερά εις τους πόδας.

Έτρεχεν, έτρεχεν, αναρριχώμενος εις βράχους, υπερπηδών χάνδακας, κατερχόμενος την κρημνώδη ακτήν, ταλαντευόμενος επί του πρανούς, όπου άγρια ανθύλλια και θάμνοι άζωοι και άφυλλοι ασφοδελοί εφύοντο μόνον, αιωρούμενος υπεράνω του πελάγους, προσπαίζοντος μαλθακώς προς τους βράχους της απορρώγος ακτής, έτρεχε και συχρόνως εμελέτα νοερώς το σχέδιόν του. Οι εν τω φρουρίω είχαν την συνήθειαν, υπό της ανάγκης υπαγορευθείσαν, ν' αναβιβάζωσι την γέφυραν καθ' εκάστην μικρόν προ της δύσεως του ηλίου, να την καταβιβάζωσι δε το πρωί άμα τη ανατολή. Εάν εύρισκε την γέφυραν υψωμένην ακόμη, αν και προ πολλού είχαν εξημερώσει ήδη, θα εφώνει εις τον φύλακα της πύλης του φρουρίου να μη την καταβιβάσει, δι' όνομα Θεού· εάν την εύρισκε καταβιβασμένην, ως ήτο πιθανόν, θα τον εξώρκιζε να την σηκώσει, να την υψώσει, να την μεταρσιώσει, κόπτων πάσαν συγκοινωνίαν με την ξηράν, αν αγαπά τον Θεόν, άλλως το Κάστρον χάνεται.

Και τοιαύτας σκέψεις ανεκύκλου εν τω νω, και τοιούτους φόβους έτρεφε κατερχόμενος την αγρίαν εκείνην βορειοδυτικήν ακτήν, όπου αίγες μόνον δύνανται να πατώσι.

Φθάσας αντικρύ του παρεκκλησίου του Αγίου Σώζοντος, του εγειρομένου ιδιορρυθμώς επί τινος σκοπέλου ολίγας οργυιάς από του αιγιαλού, έκαμε τρις το σημείον του Σταυρού κι επεκαλέσθη τον Άγιον τώρα να το δείξει, να μη ψεύσει το όνομά του.

Είτα διά το ασφαλέστερον κατήλθεν ακόμη χθαμαλώτερον προς τον αιγιαλόν και πάλιν ήρχισεν ελαφρά και γοργά πατών ν'ανέρχεται προς την γέφυραν του Κάστρου. Ευρίσκετο ενώπιον του φρουρίου.

Φοβερόν βραχώδες βάραθρον, όπου ίλιγγος και σκοτοδίνη κυριεύει τον άνθρωπον, άβυσσος ξηρά, αιωρουμένη υπεράνω της υγράς άβύσσου, χάσκει υπό την γέφυραν.

Η γέφυρα ήτο υψωμένη ακόμη, αν και ο ήλιος είχε ανατείλει προ μικρού.

Ο βοσκός δεν ηδυνήθη την ώραν εκείνην να μη ενθυμηθεί τον παραγυιόν του και ηπόρει τι να έγινε. Μην έπαθε τυχόν τίποτε, μην έπεσε (Θεός φυλάξει) εις τας χείρας των κορσάρων, μήπως τον συνέλαβον ούτοι περιπλανώμενον και τον επήραν σκλάβον; Διότι ο βοσκός ενόει αμυδρώς ότι, αν αυτού εφείσθησαν οι βάρβαροι, το έκαμαν εκ περισσής προφυλάξεως, διά να μη προδοθώσι πριν φθάσωσιν εις το Κάστρον. Αλλ' όχι, ο παραγυιός του δεν είχε πάθει (σίδερο στη μέση του!) τίποτε. Εκ της απορίας έμελλε να εξαχθεί ο βοσκός πριν μάλιστα ερωτήσει.

Ασμαίνων ο πτωχός Τσομπάνος εστάθη αριστερόθεν, κρυπτόμενος παρά την βάσιν του υψηλού πετρίνου θριγκού, και ήρχισε μεγαλοφώνως να καλεί τον πυλωρόν του φρουρίου:

- Ε! απ' το Κάστρο! ε! πορτάρη!

Ουδεμία φωνή απήντησεν.

Ο βοσκός έκραξε με όσην δύναμιν είχε, διά της κεφαλικωτέρας και βραχνοτέρας φωνής του:

- Ε! πορτάρη! ε! απ' την Ταράτσα! ε! απ' το Κιόσι!

Ταράτσα ήτο υψηλός ακρόδομος υπεράνω της σιδηράς πύλης κτισμένος, με τας πολεμίστρας και με την απαραίτητον *ζεματίστραν* του, την ύπερθεν της πύλης μακράν οπήν, δι' ης ως τελευταίον όπλον και καταφύγιον, ηπέιλουν να ζεματίσωσι πάντα επιδρομέα κατορθώσαντα να ζυγώσει εις την σιδηράν πύλην κι επιχειρούντα να την βιάσει. Κιόσι (κιόσκι) ήτο το μικρόν περίπτερον, όπου συνερχόμενοι

εβουλεύοντο ή απλώς ηργολόγουν οι προεστοί με την μακράν τσιμπούκαν, με τας ποικιλτάς μανίκας και τας κεντητάς ζώνας των.

Και πάλιν εκ τρίτου επανέλαβεν:

- Ε! πορτάρη! ε! σεις οι προεστοί!

Την φοράν ταύτην ηκούσθη βραχνός ο βαρύς και οξύς τριγμός των σιδηρών μοχλών. Αλλ' ουχ ήττον παραδόξως η πύλη έμεινε κλειστή, ως να μετενόησεν εκείνος, όστις έμελλε να την ανοίξει.

Συγχρόνως διά τινος πολεμίστρας από του ύψους του ακροδόμου ηκούσθη φωνή:

- Ε! συ, πώς βιάζεσαι τόσο, Τσόμπανε; Έχε υπομονή να κατεβάσουμε το γεφύρι. Η θέλεις να σ' ανεβάσω και σε με το παλάγκο, καθώς ανέβασα τον παραγυιό σου την αυγή;

- Τον ανέβασες με το παλάγκο; είπεν αυτομάτως ο βοσκός.

- Έφερε το γάλα του κυρ Αναγνώστη του προεστού, και ο κυρ Αναγνώστης το θέλει φρέσκο, κατάλαβες. Εγώ κατέβασα το παλάγκο, για να περάσει την καρδάρα στον γάντζο, κι η αφεντιά του εδέθηκε ο ίδιος, χωρίς να μου πει. Σα βαρύ το γάλα, είπα, σαν άρχισα να τραβώ το παλάγκο. Σαν τον ανέβασα ως το μισό ύψος, βλέπω τη μούρη του ψυχογυιού σου, και μ' εκοίταζε και γελούσε σαν μαϊμού. Είπα να του παίξω καμμιά δουλειά, ν' αφήσω μια το σκοινί, που να του φανεί ο ουρανός σφοντύλι... να σου τον φτιάσω εγώ κοπανιστή... Μα ας έχει χάρη, λυπήθηκα το γάλα του κυρ Αναγνώστη, ειδεμή, ένα τσομπανόπουλο ολιγώτερο, ένα περισσότερο, θελά χάσει, κατάλαβες, η Πόλη...

- Δε με μέλει εμένα γι' αυτά, του εφώνησεν απ' αντικρύ ο βοσκός αρχίσας να δυσφορεί επί τη πολυλογία του φύλακος, όστις άόρατος όπισθεν του τοίχου, διά της πολεμίστρας βλέπων τον βοσκόν, ευχαριστείτο να τον πειράζει, καπνίζων το βραχύ τσιμπούκι του, έχων αξιώσεις δημογεροντικής και τρέφων περιφρόνησιν προς το γένος των ποιμένων.

- Και για τι πράματα εσένα σε μέλει; απήντησεν ο πυλωρός μιμούμενος την επίρρινον φωνήν του αιπόλου.

- Άκουσε να σου πω! πού είσαι! έκραξεν ανυπόμονος ούτος, τρέχα να πεις στους προεστούς, το καλό π' σας θέλω, να μην κατεβάσετε σήμερα το γεφύρι! Το καλό π' σας θέλω! Ακούς;

- Να μην κατεβάσουμε το γεφύρι; επανέλαβε μηχανικώς ο πυλωρός όπισθεν

της πολεμίστρας.

- Να μην το κατεβάσετε! εφώνησεν εμφαντικώτερον ο βοσκός.
- Και γιατί; Εσύ θα μας προστάξεις; Να μην ωνειρεύτηκες τίποτε;

Και ήτο έτοιμος, όπως πρότερον ανέβαλε ν' ανοίξει τας πύλας του φρουρίου, απλώς διά να βασανίσει τον βοσκόν, διότι τον ενόμισε θέλοντα να εισέλθει εις το φρούριον δι' ιδιαιτέραν του υπόθεσιν, ούτω τώρα ν' ανοίξει την πύλην και να σηκώσει διά του αρχετύπου μοχλού την γέφυραν μίαν ώραν αρχύτερα, εις το πείσμα του αιπόλου, κελεύοντος να μείνει υψωμένη η γέφυρα.

Ο μπαρμπα-Δήμος (ούτως εκαλείτο ο πυλωρός του φρουρίου) ήτο η παραξενιά και η αντιλογία εμπρόσωπος.

- Ήρθαν κλέφτες! επανέλαβεν η φωνή του βοσκού. Ήρθαν κορσάροι! Τους είδα με τα μάτια μου!
- Κλέφτες; Κορσάροι; επανείπε και ο μπαρμπα-Δήμος.
- Σύρε να πεις στους προεστούς, πες και του κυρ Αναγνώστη του κολλήγα μου χαιρετίσματα πολλά από μένα, ήρθαν κορσάροι! Τους είδα απάν' στο Σταυρό! Έτσι να έχω καλό τέλος! Είδα παραπάν' από δέκα-δωδεκα. Θα είναι κι άλλοι κρυμμένοι. Δεν ξέρω πού έχουν αραμένο το καΐκι τους... Ως τόσο τους είδα. Ήρθαν να ερωτήσουν το δρόμο του Κάστρου από μένα...

Ο μπαρμπα-Δήμος ήρχισε να λαμβάνει υπό σπουδαιοτέραν όψιν το πράγμα. Εν τούτοις όπως μη αφήσει εξ ολοκλήρου την αντιλογίαν του:

- Μην είδες όνειρο, άνθρωπε; εφώναξε. Πού θελά βρεθούν οι κορσάροι;
- Τους είδα, σου λέω, με τα μάτια μου. Όπου κι αν είναι έφτασαν! Μην κατεβάζεις το γεφύρι, πριν σου δώσουν την άδεια οι προεστοί. Ας βάλουν βάρδια και στο Πρεγάδι κι αλλού, για να μη σας πατήσουν νύχτα!

Και ταύτα λέγων, ο βοσκός ήρχισε ν' απομακρύνεται από την γέφυραν.

- Είσαι στα συγκαλά σου; του εφώναξε διά τελευταίαν φοράν ο μπαρμπα-Δήμος.
- Εγώ είμαι στα λογικά μου, ησύχασε· τώρα θα ιδείς.
- Και συ πού θα πας; τον ηρώτησεν ο πυλωρός.

- Εγώ έχω τα γίδια μου και ξέρω κι όλες τις σπηλιές να κρυφτώ, απήντησεν ο βοσκός.

Τω όντι, την τελευταίαν στιγμήν του ήλθε του μπαρμπα-Δήμου η απορία: διατί, αν πράγματι είχαν έλθει πειραταί, ο Τσόμπανος δεν εφρόντιζε και περί της προσωπικής ασφαλείας του. Αλλ' ο βοσκός εξηκολούθησε ν' απομακρύνεται και μετ' ολίγον έγινεν άφαντος.

Ο μπαρμπα-Δήμος ήρχισε να σταυροκοπήται αφειδώς όπισθεν της πολεμίστρας, είτα έσπευσε να καταβεί από την Ταράτσαν και εισήλθεν εις το Κιόσκι και μετέδωκε την είδησιν εις τους δημογέροντας του φρουρίου.

Ε΄

Τω όντι, ούτε η ιδέα δεν του ήλθε του πτωχού αιπόλου του βόσκοντος ολίγας αίγας εις το κατάμερον των Τριών Σταυρών, να ζητήσει παρά του μπαρμπα-Δήμου να του ρίψει την σχοινίνη κλίμακα ή να του καταβιβάσει τον κάλων με την αρπάγην και την θηλειάν, δι' ης ανήλθεν εις την Ταράτσαν του φρουρίου ο παραγουιός του, κατά την αφήγησιν του πυλωρού· αλλά πρώτον ήλπιζεν ότι οι πειραταί δεν θα υπωπτεύοντο το παρ' αυτού γενόμενον διάβημα, έπειτα αυτός, όστις εγνώριζεν όλους τους κρημνούς και όλα τα μονοπάτια, εγνώριζεν επίσης και όλα τα σπήλαια και τας κρύπτας, τας ανοιγομένας ανά τας βραχώδεις βορεινάς εσχατιάς της νήσου. Ελυπέτο δε το πτωχόν αιπόλιόν του, το οποίον εθεώρει ως παρακαταθήκην εμπιστευθείσαν αυτώ υπό της φειδωλής μοίρας του προς φύλαξιν.

Ο κολλήγας του ο κυρ Αναγνώστης, ο προεστός, δεν ήτο άνθρωπος με ανοιχτό χέρι, βλέπεις, και αν ο πτωχός Τσόπανος έχανε τας αίγας του, ήτο κατεστραμμένος, και πολλές ελπίδας δεν είχε να εύρει *σερμαγιά* διά ν' αγοράσει άλλας. Έπειτα όλοι θα τον ωνόμαζαν ανάξιον. Ενόει αυτός καλά από κόσμον, ας ήτο κι αιγοβοσκός. Και τυχερός να είσαι, κατάλαβες, καλό δεν σου λέγουν, μόνον «σου κάνουν πρόσωπο», κι απ' όπισω σου σκάβουν το λάκκο· και άτυχος να είσαι, πάλιν «τύφλα!» σου φωνάζουν όλοι. Και ούτε ωνειροπόλει αμοιβήν ή μισθόν τινα, διότι, κατά το φαινόμενον, προσέφερε μεγάλην εκδούλευσιν εις τους συμπατριώτας του, αναγγέλλων τον επικρεμάμενον φοβερόν κίνδυνον και σώζων εκ φόνου και διαρπαγής ολόκληρον χωρίον. Αυτά είναι (πώς να είπει τις;) «ιερά πράγματα», και αν υπάρχει αμοιβή τις, θα είναι αλλού κάπου· είχεν αμυδράν την συναίσθησιν ταύτην.

Τοιαυτά τινα ανελογίζετο ο πτωχός αιπόλος, ο βοσκών ολίγας αίγας εις το κατάμερον των Τριών Σταυρών, και ανήρχετο δρομαίος την ιδίαν ατραπόν, δι' ης είχε κατέλθει εις το φρούριον.

Αλλ' όταν έφθασεν εις το ύψος του κρημνού, οπόθεν αρχίζει η ατραπός να διαχαράττηται, τρεις άνδρες κεκρυμμένοι εις τους θάμνους αναπηδήσαντες τον συνέλαβον. Ο βοσκός αφήκε πεπνιγμένην κραυγήν. Οι ένοπλοι άνδρες εν ακαρεί τον εφίμωσαν και τον έδεσαν. Τον μετέφεραν δε πλησίον των συντρόφων των.

Ήτο η οπισθοφυλακή των Αγαρηνών, ήτις, φθάσασα εις την κοιλάδα την εκτεινομένην κάτω του ζυγώματος των Τριών Σταυρών, εύρε καλόν έρμαιιον τας αίγας του πτωχού αιπόλου. Οι βάρβαροι έσφαξαν πάραυτα τρεις παχείς τράγους, και όσα ερίφια υπήρχον τα έγδαραν και τα εσούβλισαν.

Επερίμεναν το σημείον των πέντε τουφεκισμών, το οποίον είχε συμφωνηθεί μεταξύ αυτών και των προπορευθέντων συντρόφων των. Άμα επατείτο το

Κάστρον, είχαν καιρόν να ψήσωσι τα σφάγια και να ευωχηθώσιν. Ουχ ήττον εἰς τούτων ἦναψε πυρ και κατεγίνετο να ψήσει το τρυφερώτερον των εριφίων.

Τρεις ἢ τέσσαρες αυτών είχαν τοποθετηθεῖ παρά τον κρημνόν επισκοποῦντες προς τον Ἅγιον Σώστην. Επερίμεναν οσονούπω την εμφάνισιν του πλοίου των.

Αυτοί οὔτοι ἦσαν οι συλλαβόντες τον πτωχόν αιπόλον.

Τον εκράτησαν εν ασφαλεία και δεν τον ενώχλησαν ἄλλως. Προφανώς οὔτοι ευρίσκοντο εν αγνοία της καθόδου του βοσκού προς το φρούριον, και ουδ' υπώπτευσαν ὅτι αυτός εἶχε φέρει εις τους συμπατριώτας του την εἶδησιν της αφίξεώς των.

Παρήλθε μακρά ὥρα και οι πειραταί ἤρχισαν ν' ανησυχώσι. Το μεν πλοῖον εφάνη πλέον δειλώς πέραν του ακρωτηρίου της Αγίας Ελένης και ελθόν προσωρμίσθη ου μακράν του Αγίου Σώστη. Εκ του φρουρίου ὁμως ουδέν σημεῖον ηκούσθη.

Τέλος, περί ὥραν τετάρτην της ημέρας, ὅταν ο ἥλιος εἶχεν ανέλθει ἤδη πολύ ψηλά, οι δώδεκα σύντροφοί των κάθιδροι και πνευστιώντες ἐφθασαν ἀπρακτοι πλησίον των.

Ο πτωχός Τσόμπανος, ο δεσμώτης, ενόει εκ των οργίλων βλεμμάτων και εκ της θηριώδους εκφράσεως του προσώπου των (χωρίς να εννοεῖ τίποτε εκ της βαρβαροφώνου γλώσσης των), ὅτι εύρον τας πύλας του φρουρίου κλειστάς και την γέφυραν υψωμένην. Ο Ἅγιος Σώστης εἶχε κάμει το θαύμα του. Αίφνης εἰς των βαρβάρων διαπρεπής και μεγαλόσωμος, ὅστις εφάινετο εξασκών εξουσίαν τινά επί τους ἄλλους, υψώσας τους οφθαλμούς προς ανατολάς εἶπεν αραβιστί:

- Ομνύω εις τον Αλλάχ, αν πέσει ο προδότης εις τας χεῖρας μου, να τον θυσιάσω ως αυτούς τους τράγους!

- Ποῖος προδότης; ηρώτησεν εἰς των συντρόφων του.

Την στιγμὴν εκείνην ο πρώτος λαλήσας, ὅστις ἦτο αυτός εκείνος, ὅστις μετά του γερο-Σολμάν, του λαλούντος την ελληνοβάρβαρον, εἶχεν ερωτήσῃ το πρωί τον αιπόλον περί της οδοῦ της αγωγῆς εις το φρούριον, ἐστρεψε το βλέμμα προς τον σωρόν, ον απετέλει ο δέσμιος βοσκός κείμενος παρά τινά σχοῖνον.

- Τι εἶν' αυτό; εἶπε.

Και κύψας ἐξήτασε το πρόσωπον του αιπόλου.

- Ἰδοῦ ο προδότης! σύντροφε, ἀπήντησε τότε ο μεγαλόσωμος βάρβαρος προς

τον ερωτήσαντα προηγουμένως.

Και είτα ήρχισε να εξηγεί εν συντόμω προς τους πειρατάς, ότι εκ της κινήσεως ην παρετήρησεν εντός του Κάστρου με το εξησκημένον όμμα του, εκ των βλεμμάτων τα οποία εμάντευεν όπισθεν των πολεμιστρών επί του ακροδόμου, είχεν υποπτεύσει ότι κάποιος έδωκεν είδησιν εις τους απίστους περί της αφίξεως του μουσουλμανικού στρατεύματος.

Ακολουθως τους ηρώτησε πού ήυραν τον άπιστον αυτόν. Οι σύντροφοι του διηγήθησαν ότι τον συνέλαβον αναρριχώμενον εις τον κρημνόν, εκεί κάτω, όπου τινές των ανδρών είχον κρυβεί παραμονεύοντες.

Και τότε ηλήθευσε διά μυριοστήν φοράν η δεσποτική πρόρρησις, και είς περιπλέον ενώμοτος βάρβαρος έδοξε λατρείαν προσφέρειν τω Θεώ.

.....

Απήχθη μεταξύ των ερεικών και σχοίνων, όπου δειλά ανθύλλια εποίκιλλον τον πράσινον εαρινόν της γης τάπητα· εκεί τον έσυραν οι Αγαρηνοί αλαλάζοντες κι εκεί έλουσε με το αίμα του τα άνθη και τους χλωρούς κλάδους, και ζέον ρείθρον εκοκκίνισε την γην, ήτις ευμενής το εδέχθη, η δε αύρα πραεία ανέλαβεν επί πτίλων την πνοήν του, κι εκεί εκοιμήθη τον ύπνον τον παραδείσιον, πτωχός αιπόλος! μιμηθείς τον Ποιμένα τον καλόν, τον τιθέντα την ψυχήν υπέρ των προβάτων.

Και ύστερον, πώς να μη μοσχοβολά το χώμα;

(1891)

[1] Εσύ του χωριού ηξεύρεις εις ημάς τον δρόμον να δείξεις;

[2] Εις το χωρίον πόθεν φέρει ο δρόμος... (όπου κατοικούν), πολλοί, πολλοί, χίλιαι χιλιάδες(!)

Από την κριτική έκδοση του Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου (μονοτονικό και η υποτακτική στη δημοτική)

Φιλολογική επιμέλεια: Ηρακλής Ψάλτης

<https://bit.ly/2TKILsw>